

נועם שיח אודות הלכה ומנהג, מורשת ומסורת בני תימן, ועל שלשלת בלתי פוסקת של העברת התורה במשך אלפיים שנות גלות,

שקיימנו במיוחד לקראת יומא דהילולא של ראש רבני תימן

הגאון הצדיק מארי יחיא צאלה זצוק"ל

מחבר ספרי שו"ת 'פעולת צדיק' ועץ חיים' ועו"ס, שחל בכ"ח בניסן,

כפי ששמענו במעונו של גדול פוסקי עדת תימן

הגאון הנודע רבי יצחק רצאבי שליט"א

ראש מוסדות ובד"ץ 'פעולת צדיק' בני ברק, וממקימי עולה של תורה

ביהדות תימן המעטייה, אשר מצודתו התורנית פרוסה על כל

מנהגי ומסורות יהדות תימן ■ הלך בסערות תימן

מענה לכל שואל בכל נושא בתורה, מיניה וביה, כמאן דמנחא בכיסתיה, ועל הרוב ככתבו וכלשונו.

במסגרת פעולותיו הגדולות והנצורות של הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א להתחרות עטרת 'מסורת תימן' ליושנה, הוא עושה את דרכו מדי יום לקצוות הארץ להשמיע דבר ד' זו הלכה בשיעוריו המיוחדים הנמסרים בריכוזי בני העדה בכל רחבי הארץ המצפון ועד הדרום. בשיעורים אלו מחזק את המנהגים המיוחדים של עדת תימן, ומעמיק בשורשי השיעורים בדברי הגמרא והפוסקים עד להלכה הפסוקה כפי שנהוגה בקרב בני תימן.

מסורת של אלפי שנים שנשתמרה

כֹּף מוֹי שְׂיֹדֵעַ מֵנֵט עַל קוֹרוֹת יְהוּדֵי תִימָן בְּמִשְׁךְ כֹּף שְׁנֵת הַגְּלִיּוֹת, מִתְפַּלֵּא וְשׂוֹאֵל: כִּיצַד הַצְּלִיחוּ רַבְנֵי הָעֵדָה וְחַכְמֵיהָ לְהַעֲבִיר דוֹר אַחֵר דוֹר — אֲלֵפֵי שָׁנִים — מִסּוֹרֵת יְהוּדִית שְׂכּוֹן, שֶׁלִּשְׁלֹשׁ דוֹרוֹת שִׁלְא פִּסְקָה וְלֹא אִיבְדָה מוֹזְדֵּרְהוּ? כִּיצַד נִשְׁתַּמְרוּ הַמְּנַהֲגִים לְעַל כֹּף שְׂיֹנֵי בִּפְרֻט לְאֹרֶץ הַנְּעוּבָה שִׁיְהוּדֵת תִּימָן כִּכְלָה סִבֵּל רַב מַרְדִּיפוֹת הַגּוֹיִים וְעוֹנֵי וּמַחְסוֹר שֶׁהָיוּ מִנֵּת הַלְקָם! הַכִּיצַד?

עֲנֵה נְבוֹנִים שִׁיְהוּ הַגְּרָ"י רִצְאָבִי שְׁלִיט"א: "הַיְחַדְוִיּוֹת שֶׁל יְהוּדֵי תִימָן הֵיחָה הַנִּיחּוֹק הַמוֹחֲלֵל שֶׁהֵם הַצְּלִיחוּ לִיצוֹר מִסְבִּיבָתָם וּלְבַרֵּל אֶת עַצְמָם. זֶה הֵיחָה קְהִילָה סְגוּרָה שֶׁהִשְׁפִּיעוֹת הָעוֹלָם הַחִיצוֹן כִּמְעַט וְלֹא חָדְרוּ אֵלָיָהּ. דוֹקָא בְּשֵׁל הַרְדִּיפוֹת וְהַצָּרוֹת שֶׁסָּבְלוּ יְהוּדֵי תִימָן, וְהַעוֹנֵי וְהַמְחַסְרוֹ שֶׁהָיוּ מִנֵּת הַלְקָם כֹּל הַשָּׁנִים הַלֵּלוֹ, וְגַם בְּשֵׁל הַנִּיחּוֹק מִשְׁאֵר יְהוּדֵי הָעוֹלָם — דוֹקָא בְּשֵׁל כֶּךָ נִשְׁתַּמְרוּ מִסּוֹרֵת הַקְּהִילָה וּמְנַהֲגֵיהָ דוֹר אַחֵר דוֹר.

כְּרַאב"ד מְקוֹדֵשׁ בְּעִיר רִצְאָבָה, עִיר שֶׁל חַכְמִים וְשֵׁל סוֹפְרִים, הִידוּעָה לְמַרְחָקִים כְּמִקּוֹם רִיבּוֹץ תּוֹרָה, שֶׁמִּמֶּנָּה יֵצֵא הוֹרָאָה בְּדַבְרֵי ה' זֶה הַלְכָה לְכֹל סְבִיבוֹתֶיהָ, וְבֵית דִּין קָבוֵעַ בָּהּ לְכֹל עֲנִינֵי דַת וְדִין, כּוֹלֵל חֲלִיצוֹת וְגִיטִין. עֲלֵיהָ אִמְרוּ דוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת, רִצְאָבָה רֹאשֵׁי תִיבוֹת רִצְבָם צִדִּיקִים אֲצִישִׁים בְּעֵלֵי הָעִיר.

מֵאִרֵי נִיִּסִים הֵיחָה כְּמֵלָאךְ בְּדַמּוֹת אִישׁ מוֹרֵם מֵעַם, גְּדוֹל בְּתוֹרָה וּבִירָאָת שְׁמִים, גְּדוֹל בְּמַדּוֹת תְּרוּמִיּוֹת, אֲצִיל־רִיחַ וְעֵדִין נֶפֶשׁ, שֶׁהֶאֱצִיל מֵהוֹדוֹ וּמִתּוֹרָתוֹ עַל כֹּל הַסּוֹכְבִים אוֹתוֹ, לְמַדּוֹת שֶׁהִסְתִּיר אֶת גְּדוּלוֹתָהּ וְהִתְנַהֵג עִמָּהֶם כְּאִחָד מֵהֶם. הוּא הֵיחָה בְּעַל זְכוּן מוֹפְלֵג מְאֹד, אִישׁ אֲשֶׁר לָלוֹת, מִמְעַתְּקֵי הַשְּׂמוּעָה, וּמְגִדּוּלֵי הַבְּקִיאִים כֹּל חֲלָקֵי הַתּוֹרָה וּבְמִסּוֹרֵת חַכְמֵי תִימָן. שָׁנָן בְּתִשְׁבּוּבוֹתָיו, שׁוֹלֵף מִיַּד

עַל כֹּל מְנַהֲגֵי וּמִסּוֹרוֹת יְהוּדֵי תִימָן וְכֵן פִּיאַר אֶת אֲרוֹן הַסְּפָרִים שֶׁל אוֹצְרוֹת חַכְמֵי וְרַבְנֵי תִימָן, כְּשֶׁהוֹצִיא לְאוֹר אֶת סִדְרַת הַסְּפָרִים 'שׁוֹלְחַן עָרוֹן הַמְּקוֹצֵר' וְעוֹד סְפָרִים רַבִּים.

בְּנוֹשָׂאִים אֵלּוּ שֶׁל מְנַהֲגֵי וּמִסּוֹרוֹת יְהוּדֵי תִימָן, נִחְשַׁב הַרְבֵּה שְׁלִיט"א כִּיחַד בְּדִרְאָ, כְּמוֹ גַם בְּפְעוּלוֹתָיו הַרְבּוֹת לְחִיּוּק מִסּוֹרֵת וּמְנַהֲגֵי תִימָן בְּאַרְצוֹ. בְּנוֹסֵף לְהִיּוֹתוֹ גְּאוֹן בְּתוֹרַת גְּאוֹנֵי תִימָן, הָרִי שֶׁהוּא גִמְנָה עַל תַּלְמִידָיו הַגְּדוֹלִים שֶׁל מִן הַגְּאוֹן רַבִּי שְׁלֵמָה זִלְמָן אוֹיעֶרְבָאךְ זְצוּק"ל, לְמַד בִּישִׁבְתּוֹ, וְדָלָה וַיִּנֶּק מִבְּאֵר תּוֹרָתוֹ. כֵּן שִׁמַּשׁ הַגְּרָ"י רִצְאָבִי שְׁלִיט"א שְׁנִים רַבּוֹת בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל מִן הַגְּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל הַלּוֹי וְאוֹזְנֵר זְצוּק"ל.

הַרְבֵּה רִצְאָבִי שְׁלִיט"א, הֵינּוּ בְנוֹ שֶׁל הַגְּאוֹן הַצְּדִיק מֵאִרֵי נְסִים זְצוּק"ל, שִׁמַּשׁ

ארץ תימן תצלום משנת תרס"א

גִּלְתָּהּ יְהוּדוֹת תִּימָן שֶׁהִחֲלָה מִיּוֹם הוֹרְבָן בֵּית רֵאשׁוֹן, שְׁמֵרָה בְּמִשְׁךְ לְמַעֲלָה מֵאַלְפִּים שָׁנָה עַל הַמִּסּוֹרֵת הַיְהוּדִית עֲתִיקַת יוֹמֵן. בְּשֶׁלִּשְׁלֹשׁ הַדּוֹרוֹת וּבְמִסְ- רַת יִשְׂרָאֵל, נִשְׁתַּמֵּר מְקוֹם שֶׁל כְּבוֹד לְמִוִּרְשַׁת יְהוּדוֹת תִּימָן הַמְּפֹאָרָה, בְּמִיּוֹחַד הוֹדוֹת כֶּךָ שֶׁהַצְּלִיחָה לְשֹׁמֵר כְּנֻחַ אֶת מְנַהֲגֵיהָ וּמִסּוֹרוֹת הַלְּבוּשִׁיהָ מְבַלֵּי שׁוֹם שְׂיֹנֵי וְזֶה כֹּף שְׂהוּא, לְעַל שִׁתְּעַמְעֵמוֹ בְּחֻלּוֹף שָׁנִים כִּה רַבּוֹת.

מִשְׁךְ דוֹרוֹת לְמַדּוֹ וּלְמִדּוֹ גְּבוּלַת תִּימָן אֶת הַתּוֹרָה. אֲבוֹת הָעֵבָרִיּוֹ לְבִנְיָהֶם אֶת הַמִּסּוֹרוֹת בְּקִפְדָּנוֹת בְּצוֹרְתָן הַמְּקוֹרֵית. יְהוּדֵי תִימָן בְּשִׁמְם, לְשׁוֹנֵם וּלְבוֹשֵׁם הָאוֹתֻנְטִיִּים, בְּהִלְכוּתֵיהֶם וּבְמִנְהִיגָהֶם הַמְּקוֹפִים, מְחֻזְרִים אוֹתָנּוּ שְׁנִים רַבּוֹת אֶל הָעֵבֶר הַמְּפֹאָר שֶׁל עַמּוֹנוֹ בְּטָרֵם גְּלִינוֹ מֵאַרְצוֹ. עֲדַת יְהוּדֵי תִימָן, דוֹמָה כִּי הֵינָה הָעֵדָה הַיְחִידָה בָּהּ לֹא חָלוּ שְׂיֹנִיִּים וְתַמּוּרוֹת מִשְׁךְ כֹּל יְמֵי מְגוּרֵיהֶם בְּאַרְץ תִּימָן, עַד הָעֲלִיָּה לְאַרְץ הַקְּדוֹשׁ. וְתוֹפֵעַ מוֹפְלָאָה זֶה, מְבִיאָה רַבִּים לְתַהוֹרָה, כִּיִּצַד הַצְּלִיחָה הָעֵדָה הַקְּדוֹשָׁה הוּא לְשֹׁמֵר בְּמִשְׁךְ אֲלֵפֵי שָׁנִים בְּדִבְיֻקוֹת וּבְחִישוֹת אֶת מִסּוֹרוֹתֶיהָ וּמְנַהֲגֵיהָ, בְּדִיּוֹק רַב וּמְבַלֵּי לוֹוֹתָר עַל שׁוֹם פֶּרֶט, בְּגִלוֹת מְרָה שְׁכִלְלָה רְדִיפוֹת מֵהַמּוֹסְלָמִים, עוֹנֵי וּמַחְסוֹר, וְנִיחּוֹק כְּמַעַט מַחֲלַט מֵהָעוֹלָם הַיְהוּדִי.

מִי שְׁחִיזָק בְּיוֹתֵר אֶת שְׁמִירַת הַתּוֹרָה וְהַמְּנַהֲגִים בְּדוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים בְּקִרְבֵּי בְנֵי יְהוּדוֹת תִּימָן שְׁנוֹתָיו נִאֻמְנִים לָהּ וּלְתוֹרָתוֹ, הֵיחָה הַגְּאוֹן הַצְּדִיק, מְמוֹהַר"י מֵאִרֵי וְיֵחָא צְאֵלָה זְצוּק"ל, הַנּוֹדֵעַ בְּכִינוּיו הַמְּהַרְ"י, שֶׁהֵיחָה מְגִדּוּלֵי רַבְנֵי תִימָן לְפָנֵי הַלְּמַעֲלָה מִמֵּאֲתָיִים שָׁנָה, שְׁנוֹלֵד בְּשֵׁנַת תַּעֲ"ד וְנִלְבַּע בְּכ"ח בְּנִיסָן תַּקס"ה. דְּמוּתוֹ הַגְּדוּלָה וְהַרְוֵמָה, בּוֹלֵטָת וְחִשְׁבֻּה בְּקִרְבֵּי רַבְנֵי תִימָן, וְהוּא הֶפֶךְ בְּמַרְצֵת מֵאוֹת הַשָּׁנִים לְמְנַהֲגֵי הָרוּחָנִי שֶׁל כֹּל יְהוּדֵי תִימָן.

מְכַל גְּלִילוֹת תִּימָן זָרְמוּ אֶל הַמְּהַרְ"י צְאֵלָה וְסִפְקוֹת בְּעִינֵי הַלְכָה מְגוֹנִים, וְאֶת תְּשׁוּבוֹתָיו לְשֶׁאֲלוֹת הַרְבּוֹת שֶׁהוֹפְנוּ אֵלָיו כִּינֵס בְּסִפְרוֹ 'פְּעוּלַת צְדִיק' שֶׁהֵינּוּ הַמְּקוֹר הַחֲשׁוֹב בְּיוֹתֵר לְתוֹלְדוֹת יְהוּדֵי תִימָן, בְּהִיּוֹתוֹ מְקִיף תְּחוּמֵי יַדַּע שְׁנִיִּים וּמְגוֹנִים מְעוֹלָם הַהֲלָכָה, הַמְּנַהֲגִים וְהַיְחָדוֹר חַיֵּי הַקְּהִילָה. חִיבוֹר נוֹסֵף שְׁלֹ, שֶׁהֶפֶךְ לְמִקְבֹּל וּפּוֹפּוּלָרִי עַד מְאֹד בְּקִרְבֵּי יְהוּדֵי תִימָן הֵינּוּ הַפִּירוּשׁ 'עֵץ חַיִּים' לְסִידוֹר הַתְּפִילָה הַתִּימָנִי — הַנִּקְרָא עַד הַיּוֹם 'תְּכַלָּל עֵץ חַיִּים', עֲלֵיו מְבוֹסְסִים עַד הַיּוֹם כֹּל הַסִּידוּרִים בְּנוֹסֵף 'בְּלֵאדִי'. מְלַבֵּד חִיבוּרִים אֵלֶּה חִיבוּרֵי הַמְּהַרְ"י עוֹד סְפָרִים בְּעִינֵי הַלְכָה וּבְמִסּוֹרֵת הַמְּקָרָא, בֵּין הַשָּׂאֵר נוֹדֵעַ חִיבוּרוֹ עַל תּוֹלְדוֹת יְהוּדֵי תִימָן בְּשֵׁם 'מְגִילַת תִּימָן'.

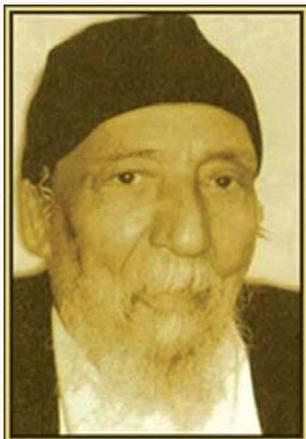

כְּדִי לְלַמּוֹד עַל מוֹרְשַׁתָּה הַכְּבִירָה שֶׁל יְהוּדוֹת תִּימָן כְּכֹל, וְעַל פְּעִלּוֹ הַגְּדוֹלִים לְתוֹרָה וּלְיִרְאָת שְׁמִים וְעַל הַרְבִּצַת תּוֹרָה שֶׁל הַמְּהַרְ"י, סִרְנוֹ לְמַעוֹנוֹ שֶׁל הַגְּאוֹן הַנּוֹדֵעַ רַבִּי יִצְחָק רִצְאָבִי שְׁלִיט"א, מְגִדּוּלֵי הַפּוֹסְקִים בְּעֵדַת תִּימָן, רֹאשׁ מִסּוֹדוֹת וּבְד"ץ 'פְּעוּלַת צְדִיק' בְּבִנֵי בְּרַק, וּמְמַקְיָמֵי עוֹלָה שֶׁל תּוֹרָה בִּיהוּדוֹת תִּימָן הַמְּעַטִּיָּה, אֲשֶׁר מְצוּדָתוֹ הַתּוֹרָנִית פְּרוּסָה

צפון ובואי תימן

חתימתו של כמוהר"ר מארי יחיא צאלח זצוק"ל - המהרי"ץ, כפי שחתם על שטר כתובה. הגר"י רצאבי שליט"א בספרו 'טופס כתובות' עמו' רמ"ח'רמ"ט פענח את החתימה המטוסלסת: 'הצעיר יחיא בן יוסף צאלח יצ"ו ס"ט' וביאר בארוכה את אופן חתימתו וחתימת רבני תימן

מגדולי חכמי תימן הגאון הצדיק חכם מארי ניסים רצאבי זצ"ל אביו של הגר"י רצאבי שליט"א

הוא נתמנה לרבם ש"פ בני תימן מצעירותו?

"בצעירותו עסק לפרנסתו במלאכת הצורפות, כמנהג רבני תימן שהתפרנסו ממקצוע כדי לא להטיל עצמם על הציבור. בשנת השלושים לחייו עזב את מלאכת הצורפות ועסק בכתיבת ספרי תורה ומגילות, מפני שמלאכה זו נקיה יותר. בהיותו בן 43 שנה יצאה חכמתו ונתפרסם שמעו בכל המדינות, ונבחר להיות ראב"ד ומורה צדק בעיר הגדולה צנעא וכל גלילות תימן. מכל קצוי הארץ הקרובים והרחוקים הריצו לפניו שאלותיהם, והוא בתשובותיו היה מאריך ומברך בכל מאמצי רוחו להוציא דין אמת לאמיתו, בעיון עמוק ובקיאיות עצומה בכל ספרי הפוסקים שהגיעו לידיו, עד שהוכרה מסכותו בכל רחבי תימן ללא עוררין."

ראש רבני תימן

במה נתייחד המהרי"ץ שפ"פ בני תימן נודים אחריו ואחר פסקיו ומנהגיו? הלא גם לפניו היו רבנים גדולי תורה והוראה שישמרו על המנהגים ככבת עיניהם. כמה נתייחד המהרי"ץ?

"מהרי"ץ, כשנתמנה לראב"ד ומורה צדק לכל גלילות תימן, ייסד תקנות טובות והנהגות ישרות, להעמיד מנהגי תימן על

בוריים. הוא התפרסם כגאון רבני תימן ותפארתם, וישמענו אליו כל ישראל, שאחרי פסקיו והכרעותיו הולכים כהלכה למשה מסיני. כמוהו לא היה בתימן, ואחריו לא קם, שזכה ברוחב דעת ובניה

הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א בנועם שיחו על שרשרת זורות מפוראה של מסורה בבורה

שימו לב, כי ההשכלה האורורה שהכתה באירופה במאות השנים האחרונות – לא הגיעה כלל לתימן, ורק בשנת תרע"ד החלו ניצנים ראשונים לחלחל ליהודי תימן, דבר שיצר בסופו של דבר את ה'ידרעם'."

"ככלל – מטעמי הגר"י שליט"א – חכמי ורבני העדה הקדושה לימדו והרביצו תורה והלכה בבני קהילותיהם. סביב כל חכם התקבצו כל בני הקהילה והיו שומעים ממנו בדקדוק רב את הדרך אשר ילכו בה, כך שהמסורת הועברה בהעתק מושלם ללא כל שינויים. ואף שהרבנות התורה לא היתה במתכונת של ישיבות לבחורים כפי שהיה בשאר חלקי העם היהודי על פזורותיו השונות, אך ראשי המשפחות ובניהם היו מקבלים את תורתם מהחכם שהנחילים כפי שהוא קיבל מרבו, כך דור אחר דור. ומי שחוקק ביותר את מסורת זו במאתיים השנים האחרונות, הוא הגאון הצדיק מארי יחיא צאלח זצוק"ל, בהרבצת תורתו ובספריו הבהירים."

אורו של המהרי"ץ שהאיר על תימן

מארי רבי יהיא צאלח זצ"ל – המהרי"ץ – נולד בחודש חשוון שנת תנ"ד לאביו הצדיק מארי יוסף זצוק"ל תלמיד חכם וירא אלוקים, בנו ש"פ הגאון הצדיק רבי צאלח בן יחיא זצוק"ל, מחבר ספר 'פר' צדיק', ולאמו הצדקנית בת הגאון הצדיק רבי דוד קאפה זצ"ל. בעיר ואם בישראל צנעא בירת ארץ תימן, עלה ונתגדל מהרי"ץ, עד שלימים יצא טבעו בעולם.

מספר הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א: "על הולדתו של המהרי"ץ מסופר, שאמו התפללה כל הימים לה שתוכה ובנה יהיה תלמיד חכם שיאיר את עיני ישראל בתורה. כאשר נולד בנה, לא היה קץ לאושרה של האם ולקחה את הרוך הנוגל, הניחה אותו בחצרה, תחת רקיע השמים ועל ידו שמה פך שמן, ועמדה להתפלל אמרה לפניו: 'רבנו של עולם, עשה למען שמך הגדול והקדוש, ויהיה הבן הזה תלמיד חכם גדול, ויצא שמו וטבעו בעולם, וצדיק יסוד עולם. עשה למען שמך, עשה למען ימין, עשה למען תורתך, עשה למען קדושתך'. באותה שעה הקיפה את הילד והשמן שבע פעמים, ומיד ירד ניצוץ של אש מן השמים ונכנס בתוך פך השמן, והבינה שהתקבלה תפילתה עמדה והשתקה את השמן לילד.

"ואכן מילדותו ניכר בגדולתו ובצדקתו, בהתמדתו ובחריפותו, ולא הניח מקרא ומשנה ותלמוד, הלכות ואגרות, זוהר וקבלה, שלא למד. ארבעים יום התענה כדי להעמיד טעמי תורתנו הקדושה על אמתתם. תחילה למד אצל זקנו כמוהר"ר צאלח בן יהיא, ואצל זקני הדור כמוהר"ר יחיא קראני כמוהר"ר סעדיה קטעי. כשגדל היה תלמיד חבר לשני גדולי הדור, כמוהר"ר דוד משרקי וכמוהר"ר יחיא הכהן עראקי."

יתירה, וזיכה את הרבים בעמלו ויגיעו. השאיר אחריו ספרים חשובים, כגון: 'עין חיים', 'שו"ת פעולת צדיק', 'זבח תורה', 'שערי קדושה', 'שערי טהרה', 'חלק הדקדוק' ועוד. הוא היה אילן שהכל בו, עניו וחסיד. לימד גדולים וקטנים, אנשים ונשים. ליבו פתוח כאולם. עשה שלום בין איש לאשתו, בין אדם לחבירו, ובין ישראל לאביהם שבשמים.

"את כל עניני הקהילה הנהיג ביותר ובאמת, כעונות חן ובאהבה מופלאה באופן יוצא מגדר הרגיל, ושמו נישא בהערצה בפי כל. המעיין בתשובותיו יראה גדול דאגתו לעם הקדוש, איך באהבה ובחמלה רבה מדריכם לילך בנתיבות הישר ומקרב ליבם לאביהם שבשמים. פעל גדולות ונצורות להעמיד הדת על תילה ולחזוק קהילות עם ה'. תיקן הרבה תקנות ועורר ומחה על פרצות שהיו בזמנו. במקום שהיה רואה שאחד מבעלי הדין נותן כתף סוררת ויש חשש חילול שם שמים על ידי שיפנה לערכאות של-גויים וכדומה, היה מתאמץ לפשר בין בעלי הדין ולהשקיט את אש המחלוקת. היה נזהר מאד להתרחק ממחלוקת. היה נושא עול הצבור וטרוחו, בפרט באותה תקופה שרבו השינויים וחילופי מנהגים עד אין מספר בקהילות תימן, ולעומת כל זה היה מהרי"ץ ראש וראשון מכל חכמי הזמן שהיו או שיקדמו לו, בשיטתו כחומה נשגבה שחלילה לעזוב מנהגי הראשונים.

מוריס הגאון הרב רצאבי שליט"א: "כל הלומד בספריו של המהרי"ץ יראה באיזו ענוה ובאיזו יראת כבוד הוא דן בספרי הפוסקים. גם אם יהיה מאחרוני האחרונים ואפילו מבני דורו. ואף כשמשיג או חולק עליהם, הוא מקדים לומר בענוה ויתירה, ואני עפר רגלי, או יאחר לחיכת עפר רגלי, או ביטוי ולי עבדו קשך, וכמה רבות. המהרי"ץ חלק כבוד הרבה אף לחכמים שבדורו שהיו צעירים ממנו ונזהר לשמור על כבודם. לא חס על כבודו ואף את החולקים עליו כיבד עד למאד. ולא בכדי נתקבלו הוראותיו על הכל. והיה גדול בחכמת הקבלה ובעל מופת לרבים.

"אולם למרות ענותנותו המופלגת, במקום שראה חילול שם שמים וביזוי כבוד התורה, לא נשא פנים לאיש והיה תקיף על למאד עד כדי נידוי ושמטא, וכגיבור איש מלחמה יעיר קנאה נגד המתפרצים בעם. ואף אם ראה לאיזה חכמים בדורו שהורו שלא כהלכה, לא נרתע מלמחות בהם ולהוכיחם על פניהם, לרוב הדרתו ודאגתו לשמירת הדרי התורה ומצוותיה. כרועה עדרו ירעה, כואב את כאבם ומצטער בצרתם. וה' עמו, שדבריו היו נשמעים על הכל, ובכל אשר פנה השכיל להציל. אשרי הדור שזכה שמהרי"ץ עמד בראשו."

אמרנו, כי לפי הוכרז לנו המהרי"ץ היה מורס לא רק בתימן, ומצאנו שהוכירו אותו בספרי רבותינו שמקום מושבם לא היה בגלילות תימן. "המהרי"ץ עמד בקשרים עם בית-הדין במצרים. שם עמד בקשרה של תורה עם הגאון הנודע רבינו החיד"א, שהיה בן דורו. כן היו לו קשרים עם מרכימי יהודים

הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א מגיש את ספרו שו"ע המקוצר למרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל

שלוחיהם מכל הארצות, מתמין ומזרח וכו' ואשכנז וצרפת וכו' ועומדים לפנינו בענייני שאלותיהם וספיקותיהם. השבחים הרבים שכתב להם הרמב"ם בתחילת איגרת תימן, מפורסמים. וכן ידוע מה שכתב עליהם הרמב"ן באיגרתו לרבי צרפת: 'כי שמענו ממגידי אמת שבכל ארצות מלכות תימן, קהילות רבות עוסקים בתורה ובמצוות לשמן וכו'. הדברים מפורסמים, שלמרות הניתוק, המרחק, והדרך הקשה – שמרו יהודי תימן על קשר תורני עם שאר יהדות העולם, ובשאלות קשות בהם נתקלו הריצו אגרות לכל חכמי ישראל'.

"אחד הנוסעים המפורסמים שביקרו בתימן הוא רבי יעקב ספיר, שביקר בתימן בשנת תרי"ט, וכתב על ביקורו בתימן ספר בשם 'אבן ספיר'. ר"י ספיר הוכיח ברישומיו בארוכה את חכמי תימן בהם פגש, ובהם הראב"ד דצנעא, רבי יוסף אלקארה, 'חכם גדול בתורה וביראה ובחכמת הקבלה, וגם מדיעיות הנהגת העולם והנעשה על פני תבל וכו', והוא מתנהג בסלטול רבנות כראוי לאיש גדול היושב על כסא דין לכל הארץ הזאת. גם נמצא אהו ספרים רבים יקרי הערך אשר אָצרו אבותיו הרבנים ואשר אסף גם הוא, הארץ ההיא'. וכן את 'הרב הגדול חסיד ועניו מארי יחיא, אדם גדול מלא תורה וחכמה ויראת ד'..."

ייחודיותם של מנהגי תימן

מה מייחד מנהגים אלו של יהודי תימן, משאר עדות ישראל?
מפרט פוסק רבני הגר"י שליט"א: "הדבר הבולט ביותר במנהגי תימן הוא, שכל הנהגתם מבוססת על ההלכה הצרופה על כל דקדוקיה. הרי לא היה בכל העולם כמו קהילות קודש תימן, שכל הנהגתם הושתתה על יסודות ההלכה. ואכן בומננו, כשרוצים לבדוק איוו הנהגה אם היא נכונה, מתבוננים כיצד היינו עושים דבר זה בתימן. או בלשון תמימה: זכי לא היינו עושים בתימן כך? בבחינת כזה ראה וקדש'. סח לי פנים תלמיד חכם אשכנזי בבדיחותא, כי יש לו ראה שהגייה האשכנזית היא הנכונה על פני הגיית שאר העדות, מפני שהגיית התימנים דומה ביותר להגיית האשכנזים, ואם כן ודאי שזו הגייה הנכונה. וכך בכל נושא וענין."

"המנהג התימני הוא הדומה ביותר למה שהגנו בזמן חז"ל, הגאונים והראשונים, כפי שאנו רואים באריכות בהרבה ענייני הלכה שחקרנו אחר שורשי מנהגי תימן. בחסדי שמים וכינוי להשתתף לאחרונה ביסוד כוללי יום שיש בהם שוקדים על תלמודם ארכים מפולגים הנמנים על עדת תימן, ולומדים סוגיות

"במחצית השניה של חייו החל לערוך את חיבוריו המפורסמים, בד בבד עם הנהגת הקהילה ועול טרדות הכלל הפרט. כבר בשנת ה'תקל"ט התאמץ ושלה כמה פעמים לארץ הורו הקרובה לתימן להדפיס את ספריו 'זבח תודה' על שלחן ערוך הלכות שחיטה וטריפות, ושו"ת 'פעולת צדיק'. בשנת ה'תקס"ה ביום שבת קודש סדר קדושים במנחה, כ"ח ניסן, נקרא מהרי"ץ אל על לחיי נצח, זקן ושבע ימים, בהיותו כבן תשעים שנה."

מי היו בניו של המהרי"ץ? האם המישכו אחריו ברבנות תימן?
"למהרי"ץ היו כמה בנים: רבי אברהם, רבי יהודה ורבי יוסף, המפורסם שבהם הוא בנו הגדול הגאון רבי אברהם, שאביו המהרי"ץ מזכירו הרבה פעמים בחיבוריו. וכבר בחייו לעת זקנותו, מניהו להיות השוחט והבודק רבים בבית המטבחיים הציבוריים במקומו, תפקיד שהיה מסור בתימן בדרך כלל לגדולי רבני הדור בלבד. לאחר שאסף מהרי"ץ לבית עולמו, שימש בנו רבי אברהם ראב"ד תחתיו כמה שנים, ושבע מתשובתו בהלכה נספח בסוף שו"ת 'פעולת צדיק' של-אביו.

תלמידים רבים למדו לפני מהרי"ץ, וכמעט כל גדולי הדור שקמו אחריו היו תלמידיו. מהמפורסמים שבהם שהמישכו להנהיג את הקהילה אחריו הם בנו הגאון רבי אברהם, והגאון רבי יוסף אלקארה זצ"ל, ששימש ראב"ד אחר פטירת הגאון רבי אברהם זצ"ל. כן היה מתלמידיו הגאון רבי דוד רצאבי זצ"ל ועוד."

הקשר עם שאר יהדות העולם

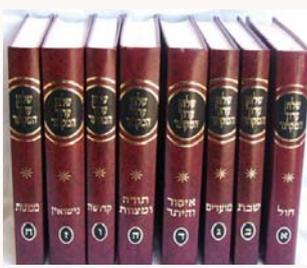
מה היה הקשר התורני של חכמי תימן עם שאר חכמי ישראל שדרו בארצות אחרות?
"בכל הדורות קמו בתימן חכמים גדולים ומרכזי תורה, מחברי ספרים וכן בתי דינים, שעמדו בקשר רציף של שאלות ותשובות עם מרכזי התורה הקרובים להם, כגון: לבבל בזמן הגאונים; למצרים בזמן הרמב"ם ובניו; וכן היה קשר עם חכמי ירושלים. וכבר כתב רב האי גאון בתשובה: 'אתם יודעים כי בארבע פינות נכנס בלבכם להחזיר התורה לישנה, שבה לה', ושולחים

חכם מארי ניסים רצאבי זצ"ל בלימוד עם נכדיו מימין בנו הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

חכמי תימן בלימודם תצלום משנת תרפ"ח (ע"י אפרים משה ליליאן)

סדרת הספרים המפוארה 'שולחן ערוך המקוצר' הלכות ומנהגי בני תימן שהו"ל הגר"י רצאבי שליט"א

שונים ברחבי העולם, בהודו, וכמובן בארץ-ישראל. המהרי"ץ זכה להערצת בני דורו, כמו גם רבי יעקב ספיר שביקר בתימן לפני כמאה ושישים שנה מעיד עליו בספרו: 'היה גדול בחכמת הקבלה, מופת לרבים, גם סופר מהיר ואומן היה'.

שיבת מהרי"ץ שנחרב ונבנה מחדש

מה היה סיפור החרבת בנין בתי הכנסת שהמושץ ציוה להחריב ועמדו בהורבנם שלוש שנים, ובהשתדלות המהרי"ץ נבנו מחדש?

"בשנת תקכ"ב גזר מלך תימן להתריב כל הבתי כנסיות שברובע היהודי בצנעא. ונתפורו כל הקהל להתפלל בבתיים. בתי הכנסת שבתימן היו מרכזי התורה והרוח, שמלבד היותם מקום תפילה, קבעו בהם כל לימודיהם. כל העם מקצה, נער וזקן, קטנים וגדולים, חכמים ופשוטי עם, היו נאספים שם והגוים בתורה יחד בחבורה. העיר צנעא הייתה מרכז הרוחני של יהדות תימן, מלבד סדר הלימוד הקבוע, היו מתקבצים בה גדולי הרבנים וקובעים לימודם בכמה בתי כנסיות ידועים – אחר סעודת שחרית כל יום כמה שעות.

"חורבן זה הדיאב והשפיל את הקהילה עד עפר, ומהרי"ץ לרוב צערו חיבר על מאורע זה כמה קינות. בתי הכנסיות נשארו בתרובן כמשך שלושים שנה עד מות המלך, ובנו שמלך תחתיו, נתפיים ברצוי כסף ותמורת שוחד רב, ליתן רשות לשוב ולכונן הריסותיהם.

"בית הכנסת הגדול והידוע נבנה מחדש ונודע בשם 'כניס בית צאלח' על שם משפחת צאלח אבותיו של המהרי"ץ שידסוהו בשופם מגלות מוצע. בעליו של בית הכנסת, מבני משפחתו של המהרי"ץ, מכרוהו קודם חרבן בתי הכנסיות לנשיא השר שלום עראק, ובעודו תחת רשותו התרחש חורבנו. לאחר שניתנה הרשות לשוב ולבנות את בתי הכנסיות, כבר נפטר השר שלום עראק, ואיראז קם מהרי"ץ ואזר חיל, וקנה מיורשי השר את כותנם בבית הכנסת, וחזר ובנאו מממונו ברוב פאר והדר, והוא כבר לעת זקנותו.

"מהרי"ץ קבע ישיבה בבית כנסת זה, ונתקבצו לשם גדולי רבני הקהילה, עד שנתקיימה שם הישיבה הגדולה

תשובת רבינו הרמב"ם שכתב לחכמי תימן שנתגלתה לאחרונה

אחת היצירות המפורסמות היוצא מבית מדרשו של הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א, הוא הקובץ התורני 'דברי חפץ' היוצא לאור פעמיים בשנה, ניסן ותשרי. הקובץ יוצא לאור ע"י בית ההוראה 'שפלת צדיק' כחלק מפעולותיהם הכבירות של מוסדות 'יד משה' להשבת עטרת אבות לתפארתה בהדרתה ובטהרתה.

הוצאת הקובץ בהוראתו ובהכוונתו הבודרה — והוא מדרש את מנצח החשיבות הופנתו: "קובץ זה הינו תל תלפיות, אשר ענייניו כל אלו צפיות, לליבון עניינים המתחדשים ומתגלים. הפוך בה והפוך בה והגי בה ודולא בה. גם יעלה כאן קצת מזור ותורפה ונאולה פורתא לתורתם של גאוני תימן ורביה זצוק"ל לדרויותיהם, אשר רובי תורתם מונחים בעוה"ר בקרן זוית, מחמת שרובם ככולם עודם בכת"י. מאות ספרים שחיברו בכל חלקי התורה, לא שופתם עינם של רוב לומדי התורה בזמנינו, וכפעם בפעם אנו מופתעים מהתגלות ספרים חדשים אשר היו מוצנעים. ובקובץ זה לכל-הפחות יובאו מעט מפניניהם, ישוטטו בהם רבים שישאו ויתנו בהם, ויתעודדו ללכת בדרכיהם וביקבותיהם".

ואכן במשך השנים קובץ זה שימש כבמה לתורתם של גאוני עולם חכמי תימן ולהביא מהיבוייהם אשר לא שופתם עין הרפוס. וביניהם ניתן למנות מלבד עשרות עניינים בחלק א"ח והלכות שבת ויו"ט, גם הובאו עשרות עניינים בשאר חלקי הש"ס: פתיחה להלכות שחיטה לאחד מקדמוני תימן מוזמן של מנא רבינו היבית יוסף, שאף זכה לעלות לא"י ולישב ביישיבתו, הלי"ה כמנהגו ר"י חייא חפאי ז"ע. תשובה ארוכה ועמוקה בדן גט על נאי שנדונה לפני כ"ס שנה בין גדולי חכמי תימן ז"ע. תשובות שונות בהלכות קידושי קטנה, מזונות אלמנה, שותים שהתעוררו, סדרי כתיבת הגט על כל פרטיו, ביטול מודעות, ביורוי שמות נשים בניית ועוד. וע"י כך מבידן שמועתיהו כי מדרשא, להורות לב הוגי התורה ועמליה.

החידוש הגדול שצנעו הדים בדוכ"י תורה הוראה לאחרונה, היה נייר של תשובת הרמב"ם שנכתבה ליהדות תימן. בניצחם שיה עם הרב רצאבי שליט"א ביררנו אודות גילוי נדיר זה. וכך היו הדברים:

"הקרה ה' לפני בהשגחה פרטית, מרגלית יקרה וחשובה אשר לא שופתם עין הדפוס עד היום, תוך קובץ כת"י שכן נרשם מנגיזי חכמי תימן זצ"א, תשובה שאלה לרבינו הרמב"ם ז"ע בענין גבינה וחמאה של גויים, שלא נודעה ולא נידונה ולא נזכרה בשום ספר לפי מיטב ידיעתנו ובדיקתנו. תשובה זו, מליאה מון אל זן דברים חדשים, ותבררו לנו ממנה עניינים רבים. מודעת זאת בשועים המצויינים בהלכה שיש בנושא זה אירכות גדולה ועמקות עצומה בש"ס ובמפרשים ובפוסקים הראשונים והאחרונים, ודנו בעניינים הללו הלכה למעשה לפי מה שנתחדשו חששות נוספים במשך הדורות".

דוכן מצא את התשובה: "מצאתי את התשובה הזאת תוך קובץ כת"י של כמנהג ר"י יוחנן (זכריה) מורחזי ז"ע מגדולי חכמי תימן לפני כארבע מאות שנה, מחבר ספר 'המורחז' על הש"ס שכבר יצאו לאור ממנו על מסכתות ברכות ופסחים. כל הרגיל ומכיר בסגנונו דרכו והלך רוחו של רבינו הרמב"ם, ימצא שגם בתשובה זו חותמו טבוע עליה, ובכלל זה שמות החכמים שהוא רגיל להביאם (הגאונים, הרי"ף ורבינו נסים) והאוצרות שהוא מזכיר כל שינוי".

למרות זאת — מוסף הגר"י שליט"א — כי גם בארץ תימן עצמה לא נשתנו כל המקומות והמחוזות במנהג אחד בכל העניינים, אלא זה אומר ככה וזה אומר ככה, ומפורסם היו ההרדים במלעלה

העתק תשובת רבינו הרמב"ם ז"ע בענין גבינה וחמאה של גויים שהועתקה בתכריך כתביו של חכם מארי יוחנן מזרחי זצוק"ל מרביני תימן לפני כ-400 שנה שנתגלה לאחרונה

(מורחז ומערב, ספרד וצרפת) וכל כי האיי גוואא. זולת אולי דבר אחד המיוחד לאין, שכוחב (שתי פעמים) פירוש המשנה שלנו, אף שאותם דברים נמצאים גם בחיבורו 'משנה תורה'. שמע מינה כי זה היה עדיין קודם כתיבת חיבורו, ועכ"פ קודם שהפיצו ברכים".

מי היו השואלים? ולימו הופנתה התשובה? "נוסח השאלה לא הובא, לכן לא ידוע לנו מי הם השואלים ומאין ארץ. רק מזה שהרמב"ם עונה לשאלה בלשון רבים, משמע שהשאלה הגיעה מכמה תלמידי חכמים אשר נועדו יחדיו לשאול את פיו על מה שנסתפקו בפתגמא דנא, אם אכן גבינהם של גויים וחמאתם אסורות, ומה טעם הדבר. ואם נכונה הטענה שמענו כי החמאה מותרת, ממה שמצינו כי רבי ובית

הגר"י רצאבי שליט"א מציג לגר"ח קנייבסקי שליט"א את תשובת הרמב"ם שנתגלתה לאחרונה

דינו התירו את השמן. "התשובה לפנינו בלשון הקודש, ולא מצאתי בה עיקבות של לשונות מגומגמים וכיוצא בזה אשר יעידו ויגידו שהיא מתורגמת מלשון ערבי, וכנראה נכתבה מעיקרה על ידי הרמב"ם עצמו בלשון הקודש. ואולי מפני שאת השאלה כתבו לו בלשון הקודש. ויחזין

שגם כשכתב הרמב"ם את חיבורו 'משנה תורה' בלשון הקודש, למרות הפלגת צחותו ובהירותו, מכל מקום ניכר בו לפרקים חוקים עיקבות לשון ערבי, מאחר שהיה הרמב"ם מורגל בו מאד. והרחבנו על כך במאמר 'אופן המרכיב' (במבוא לספר 'רכב אלוקים' למהר"י ונה פרק ב' דף כ"א)

"חידוש גדול במיוחד הרווחנו מתשובת הרמב"ם הלזו, להביא ולהשכיל טעם שנהגו בתימן כל הדורות להחירי חמאה שנתבשלה על ידי גויים, שנראה נגד הלכה מפורשת שכתב הרמב"ם בחיבורו (פרק ג') ממאכלות אסורות הלכה ט"ז) החמאה שבישלו אותה גויים אסורה משום גיעולי גויים יעו"ש. וכבר ישב על מרכזה זו גאון ערונו ותפארנו מהרי"ץ ז"ע בשורת 'פעולת צדיק' (חלק ב' סימן ק"פ). ויצא כנוגה צדקו של מהרי"ץ זצוק"ל, אשר נאמן הוא ונאמנים דבריו, כי מתוך תשובת הרמב"ם הזאת, יש לנו ללמוד בעליל מדוע החירו, שזה כנראה יצא לקדמוניו מתוך מה שהשיב כאן הרמב"ם".

המהרי"ץ ידע מתשובת הרמב"ם? "בהקדמה לתשובה זו, כתבנו, כי יש לתמוה ולהפתלא איך נסמרה ועלמה התשובה החשובה הזאת מנגד עיני הבדולח של מהרי"ץ דכל רז לא אינס ליה, הוא ושאר כל רבני תימן עד היום? בפרט אם אכן היא נשלחה לתימן, הרי שמנה"ר יוחנן מזרחי העתיק אותה בזמנו לפני כארבע מאות שנה למשמרת, ומהרי"ץ ומהר"י משרקי שדנו בזה אחרי כמאה וחמשים שנה, ולא עלה על דל שפתותיהם סברא זו, ולא מקורה שהיא תשובת הרמב"ם. והא כיצד לא נתגלתה לנו רק כיום הזה, אחרי ארבע מאות שנה מאז. ומדוע אין העתקות נוספות ממנה?

"והאיר הש"ת את עיני במחשבה נכון ועצוב לתמייה זו, ע"י מצאתי והתבוננתי בתוך מה שנכרך מצורף באותו קובץ כת"י של מהר"י יוחנן מורחז, קונטרס נוסף כתי"י של ספרא רבא דאורייתא מהר"י כשרי זצ"א, שהוא בן דורו, החולק על מסכת חולין עם פירוש המשנה להרמב"ם כערכי ומסיים בסופו בזה"ל: 'סליקא לה מסכת חולין בס"ד במעלי שבא, חמשה יומין לירח אדר, שנת אתתקכ"ט שנין לשטר (היא שנת השיע"ח ליצירה) במאתא ... אלהבה... במלכותו על ארץ תימן, הרבה פשע ואשמה, ועינה ישראל וציערם ופיורם בכל המקומות עד לאין קץ. הרחמן יפרע ממנו ומכל אייבי ישראל וכו'. ספרא אבר בר נר השרוני יצ"ו ע"כ'. הרי שבזמנו בעוה"ר פוורו היהודים על כרחם בכל מרחבי ארץ תימן פיור גדול ועצום, מעט בכל מקום, תחת אשר היו מעיקרא מכונסים בכמה מקומות מסויימים. מעתה אין מקום לשאלה, כי כשנתפורו היהודים בעוה"ר, נתפורו ממילא עמהם גם ספריהם, וכנראה הספר הזה הגיע למקום נידח ונשכח".

כת"י מיוחד זה מתשובת רבינו הרמב"ם, נרפס בקובץ הנ"ל באדיבות בעל הבית ר' שניב מהפוד מראש העין, העוסק שנים רבות בהדפסת תורת רבני גאוני תימן ז"ע. התשובה עומדה בהארות, השוואות ומקורות ע"י ברישיתו הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א, עיישי ותמצאו מרותו. בהודמות זו אבינו תודתי להרה"ג רבי אביחי שרעבי שליט"א עורך הקובץ 'דברי חפץ', שסייע בעדנו להביא גילויים מיוחדים אלו לטובת קוראי 'המודיע', חן חן לו. טוביה פריינד

בניו ומיוסד לפי נוסח ומנהג תימן הקדום, ומאדך השאמי נוסה לנוסח הספרדים ומנהגיהם. רובם ועיקרם של השינויים הם במנהגי התפילות ונוסחאותיהן".

מורשת מפוארת שנפגמה דווקא בארה"ק

לצערנו, גם היום ישנם מבני עדת תימן שלא נהגים את המנהגים היחודיים שמאפיינים את הנדה, מה הסיבה לכך?

"לעומת עדות אחרות, שגם כן עלו לארץ באותן שנים של קום המדינה — מצבנו ככי רע, כמעט ולא נותר שריד

משפחה תימנית בעריכת סדר ליל פסח

משפחות תימן חוזרים לשרשים ולא זוכרים את מסורת אבות, הרי צעיריכם ל"שוע מסודר. גם בעבר היו שטענו, למה לנו רב ומורה, הלא אנשי המסורת אנחנו, מנהג אבותינו בידינו, לא נוז ולא נוזע הימנו? אכן, לא ידעו ולא יבינו כי בלא ידיעת ההלכה על ברייה, תהא המסורת חסרה. ובעצם זוהי בעצם שיטתו של גאון רבני תימן ותפארתם מהרי"ץ זצוק"ל [מורינו רבי יחיא צאלח], כי המנהג יסודות בהררי קודש, אך גם היא מסורה רק בידי גדולי ההוראה כי כבדת משקל היא. כך היא ק"ק תימן, עדת קודש מי מנה, איננה עדה אלא בתורותיה. את כל כוחה שואבת ויונקת מתורת האבות, אשר דבריהם יסודותם בהררי עז ומושחתים על אדני התלמוד והגאונים. ואף השבר אשר השברנו בעלייתנו ארצה, לא יתאחה רק בשום דרך, כי אם בדרך התורה, רק בזאת תרום קרנם בכבוד. צאי לך עדת קודש בעקבי הצאן, בהעמקת עיון בתור-תם הרחבה של רבותינו, ובשימת לב להנהגותיהם הקדושות של אבותינו. ורעי את גדיותיך, צעירי הצאן, יניקי וחכמי, על משכנות הרועים, רועי ישראל. ובהו תתעוררי עורי.

הלבוש התימני

את הלבוש התימני האותנטי אנו לא רואים כיום כמעט, רק בודדים בחרו ללבוש כפי שהלבו אבותיהם בסערות תימן.

"כיום ללבוש את המלבושים הללו זהו דבר שאינו מעשי. הציבור הקדוש שלנו חובש רובו ככולו את ספסלי הישיבות הקדושות, ואין שום צורך להיראות שונה או מוזר רק בגלל שיכך לבשו בתימן, המנהגים והמסורות שאותם זכינו להנחיל ולהתדיר – הם רק דברים הקשורים לשמירת ההלכה ומיוסדים על אדני הגמרא והפוסקים. בהלכה לא מצינו מקור לצורת הלבוש המסויימת הזו, אף שאבותינו בתימן ודאי שהלכו כך ולמעלה בקודש. אך שוב, אנו איננו באים לעשות דברים שונים, אלא אך ורק לחזק את ההלכה והמנהג שקיבלנו".

זאת ועוד, עלינו לדעת כי הישיבות הקדושות קודמות להכל! זכינו להסתופף ולהיכנס בשערי עולם התורה, וגם כל ילדינו ותלמידינו מתחנכים במסודות תורה וחינוך, וח"ו לגרום למצב בו תהיה 'סתירה' כלשהי בין המנהג, הלבוש, או מה שלא יהיה – לבין סדרי הישיבה ואורחותיה. פנו אלי פעם קבוצה של בחורים מתחזקים שנכנסו ללמוד בין כתלי הישיבה בקרית מלאכי ואבותיהם נמנים על יוצאי תימן, ושאלתם בפיהם כיצד לנהוג בדברים מסויימים שנהגו בתימן, והשבתו להם בצורה הברורה ביותר: 'בישיבה תנהגו מה שנהגים בישיבה, והשיקול הזה קודם לכל דבר!'.

את מסורה זו ולהיות סמל של צניעות וקדושה".

מוסף הרב רצאבי שליט"א ומצביע בסיפוק: "בשיעורינו ובכוללים שנוסדו ע"י קהילתנו, זכינו לברך מקחם של ראשונים ולהעמיד את מנהגי תימן על דיוקם, כך בידינו עטיפת הטלית, ההגייה הנכונה, דיני שבת ויו"ט, ועוד אינספור מנהגים מיוחדים שנשמרו שנים רבות, וכיום זוכים לעדנה מחודשת ע"י צעירי העדה החפצים לצעוד בדרך האבות".

הרב גם חיבר את ה'שולחן ערוך המקוצר', וזכינו לפני עשר עשר לקבל את הספרים ולשבתין את המנהגים בכתב-בת מאמרנו. מה הביא את הרב שליט"א לחבר חבור מיוחד זה שו"ע לפי מנהגי עדת תימן?

"שליחותיהו דרבנן קמאי עבדינן, צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים, אמונים ונאמנים אנחנו למסורת אבותינו ורבותינו חכמי תימן נשמח מנוחתם בנן ערך, אשר היו מימי קדם המיסדת על אדני פז, ועל צבא תהילתם גאון עוזנו ותפארתנו מהרי"ץ זיע"א אשר לאורו אנו הולכים, ובצילו אנו מסתופפים. עינינו הוראות בומנינו עקב קיבוץ הגליות כאן בארצנו הקדושה אין רבים נטמעו במנהגי שאר קהילות ישראל, דברים אשר לא שערום אבותיהם ואבות

חכמי בני תימן בסדר ליל פסח

ופלטי. ניתן לשים לב בכיורו, כי השלטון השקיע מאמצים מיוחדים לבלול ולגרום לעזיבת הדת בעיקר ביוצאי תימן, הרבה מעבר לעולים שעלו לארץ מארצות ומעדות אחרות. הדבר ברור, שהייחודיות של התימנים בשמירה על המורשת הנעלית ועל המסורת על כל פרטיה ודקדוקיה – גרמו לשלטון להשקיע מאמצים רבים כ"כ בהעברתם על הדת".

"אני נוהג לומר תמיד, שנתקיים בנו מה שאמרו חז"ל: 'כל המקודש מחברו, חרב מחברו'. או לנו שבעונותינו מאז שעלינו לארצנו שלטה בנו ידם של מזידים עוקרי תורה. מלך עדות ישראל מציינים את התימנים, כעדה שקיבלה את המשבר הכי קשה. בעצם מה ההבדל? כולם פעם היו חרדים! אבל ההבדל הוא, כי מי שקלקל את התימנים, היו ראשי המדינה. אצל האחרים, העולים מארצות אשכנז או העולים מארצות צפון אפריקה, כבר היו בקיבים מקולקלים עוד בחוץ לארץ. ההשכלה הכתה בהם ככל פינה וחוללה שמות. חלק מהם כשעלו לארץ, כבר הורידו רח"ל מעל צוואריהם על תורה ומצוות. אבל התימנים באו לארץ הקודש, כעדה קדושה וטהורה, ללא פגע ונגע. אז בעצם, מי שהמדינה הכי הרעה לו, הכי הורידה אותו מבחינה רוחנית, הם התימנים.

"והסיבה העיקרית לקלקול שהיה בעדת התימנים, השורש לכך היה בעניין הקדושה. היתה פה בעיה קשה של קיצוניות. ארץ תימן, היתה ליהודים שבה מקום של מרכז קדושה וצניעות, בדיוק הפוך ממה שראשי המדינה ביקשו לקבוע. אם במקומות אחרים היו פשרות פה ושם, אצל התימנים זה היה ממש אחרת. ההבדל בין שם לבין כאן הברל שמים וארץ. לכן הורידו אותם מבחינה רוחנית בצורה איזמה ונוראה. מאיגרא שהזאק לכירא עמיקתא. רבים נפלו. ומי שהחזיק מעמד, לצעירנו אלו היו ק מעטים".

החזרת עטרה ליושנה

מצייני הרב רצאבי שליט"א: "אט אט זוכים אנו בהשבת עטרת יהדות תימן המפוארה ליושנה, כשרבים מבני התורה יוצאי עדת תימן מאמצים את מנהגי העדה ודרכים בדרכי אבותיהם בעוז ובגאון. ברוך ה', כיום העדה התימנית פורחת, זה לא יעזור, לא יועילו אוצרות רשע, זה בעצם הנסיח של כל בני העדה שביקשו להמשיך את המסורה המפוארה. יהדות תימן, היו לה שורשים חזקים בקדושה וטהרה וצניעות, וזו העבודה: לבנות חזרה

אבותיהם, ועיקר המחזיקים במנהגי אבותינו ורובם הם דוקא תלמידי תלמידי של מהרי"ץ זצוק"ל. וכל מטרה-תינו שיראו את האור כי טוב, יטעמו מעט ההבש ותאורנה עיניהם, כי חיים הם למוצאיהם".

"ה'שולחן ערוך המקוצר', בנוי במתכונת 'קיצור שולחן ערוך' ובו סדורים דבר דבור על אופניו כל המנהגים המיוחדים של יהודי תימן על פי סדר השולחן ערוך, מבוססים על אדני קודש, על פי המסורת שהונחלו מחכמי תימן. ואכן, ברוך ד' ניכרת כיום התעוררות רבה בעדתנו".

בגבר שהכל היה בנוי בתימן על מסורת מוקפדת כולם ידעו את ההלכות על ברייב. אב"ז בומניו שהרבה מבני

ילדים לומדים תורה בחדר בריינדא עיירה במחוז עומראן כ"70 ק"מ מצפון לעיר הבירה צנעה בתימן

עולי תימן בארץ ישראל ימים ספורים לפני שראשי המדינה העבירו אותם על דתם (צילום דוד אלדן לעי"מ)